

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Ноември 2020, брой 9

Георги Карасимеонов (Ред.)

България навлезе в тежка фаза на пандемията.

Ситуацията в държавата през зимата ще се усложни с наслагването на три кризи – здравна, икономическа и политическа.

Политическият елит като цяло показва по-скоро конюнктурно предизборно мислене, отколкото държавнически подход и единение в търсене на решение за излизане от кризата.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Ноември 2020, брой 9

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	6
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	7

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

През ноември България регистрира рекорден брой заболели от коронавирус, а за седемдневен период страната излезе на първо място по смъртност в света по брой починали на 1 милион население. Причините за този резултат са закъснелите мерки на правителството и хаосът в здравеопазването, причинено от липсата на адекватен план за борба с пандемията. Правителството пропиля летните месеци. Вместо да започне реорганизация на здравната система, сега се действа ad hoc. Още през октомври вицепремиерът Томислав Дончев призна, че кабинетът не се решава на по-строги мерки, защото ще избухнат протести. Ниската степен на доверие към управляващите засилва напрежението сред обществото, което реагира с недоволство на противоречивите и непоследователни мерки на кабинета и демотивира хората в спазването на мерките.

Хаосът в здравната система доведе до неадекватно лечение на тежко болни – разкарвани от болница в болница поради лошо разписани разпоредби. Покъртителни кадри с умиращи хора, които лежат на стълбите пред болниците с часове, преди да бъдат настанени по спешност, показваха нагледно хаоса в системата. Въпреки че всяка година средствата за здравеопазване се увеличават, дефицитите на системата остават тежки – особено в провинцията, където липсват лекари и медицински специалисти. Нарастването на случаите на заразени лекари и медици засили недостига на здравни работници в системата.

Едва на 27 ноември правителството реши на наложи lockdown като бяха затворени всички училища, детски градини, барове, ресторанти и молове. Тези мерки ще се прилагат най-малко до 21 декември. Премиерът Борисов заяви, че няма да наложи по-строги мерки, защото това ще бъде пагубно за бизнеса. Много учители в страната обявиха, че ако не се премине към дистанционно обучение, ще напуснат работа. Учителите са сред кохортата, която наред с лекарите регистрира най-много случаи на заразени и починали. Към края на ноември 1300 учители са дали положителен тест за коронавирус, а лекарите – над 1500.

По-строгите мерки вероятно ще дадат ефект до месец, според специалисти, но това едва ли ще доведе до овладяване на пандемията. Опозицията и президентът обвиниха правителството за разрастването на пандемията и хаоса в системата. Бизнесът постоянно излиза с позиции за необходимостта от подкрепа от страна на държавата тъй като по обща оценка, мерките като финансови средства са недостатъчни. Това води до фалити на редица фирми от малкия и среден бизнес.

Управляващите приеха бюджета за следващата година. Опозицията гласува против. Президентът нарече бюджета разоряващ и без ясни мерки за излизане от кризата. Той обаче посочи, че няма да наложи вето, защото бюджетът е в изключителните компетенции на правителството и то носи отговорност за своите решения. Редица икономисти и експерти също разкритикуваха силно макрорамката на бюджета. Бившият финансов министър в първото правителство на Борисов – Симеон Дянков, заяви, че по-високият дефицит от 5 млрд. лева не е проблем сам по себе си, тъй като в условия на криза е нормално разходите да бъдат по-големи. Според Дянков, обаче, са необходими още поне 3 млрд. лева за компенсации на бизнеса, а в настоящия бюджет липсват буфери, с които да се реагира адекватно, ако икономическата криза се задълбочи и се наложи дълъг lockdown при трета вълна на пандемията. Бившият министър на труда и социалната политика, Иван Нейков посочи, че бюджетът за следващата година няма програмен характер. Според него, просто се харчат пари без ясни цели. По думите му, може да се окаже, че дефицитът за 2021 година ще бъде много по-голям, което ще наложи нов дълг и нова актуализация на бюджета.

Проектът за нова конституция на ГЕРБ и свикване на Велико народно събрание не получи подкрепа от нито един от водещите конституционалисти в страната. Президентът сезира Конституционния съд за обявяване за противоконституционна на парламентарната комисия, която бе сформирана да разглежда проекта за конституция. Мотивите са, че само Велико народно събрание може да об-

съжда или да предлага промени в Конституцията. Във всички становища на експертите, които бяха поканени от Конституционния съд, бе изложена позицията, че комисията е противоконституционна. Това бе още един тежък удар по управляващите. Предварителното становище на Венецианската комисия също бе силно критично. В становището се посочва, че проектът е внесен без дебат и предварително обсъждане, както сред обществото, така и на експертно ниво. Критични бележки бяха отправени и за липсата на механизми за контрол на главния прокурор. Освен това, Венецианската комисия счита, че намаляването на броя на народните представители от 240 на 120 е направено произволно и без аргументи, което може да накърни представителността на законодателния орган. Ден след становището на Венецианската комисия и няколко дни преди решението на Конституционния съд, управляващите побързаха да внесат в парламента проектозакон за свикване на Велико народно събрание, който не събра необходимите гласове. Нещо повече, в подкрепа на предложението гласуваха едва 111 народни представители, което дори е под необходимите 120 подписа, с които бе внесено предложението. Депутатите на „Воля“, които застанаха с подписите си зад проекта и така направиха възможно разглеждането му в Народното събрание, този път гласуваха против. Това само потвърди впечатленията на редица наблюдатели, че от ГЕРБ никога не са гледали сериозно на проекта за нова конституция, а единствено са целели печелене на време с цел оставането на власт.

В края на ноември министърът на околната среда и водите, Емил Димитров (от квотата на Обединени патриоти в правителството) направи скандално признание в Народното събрание по време на парламентарния контрол. Според Димитров, страната се намира в изключителна тежка водна криза, поради „престъпно бездействие по ремонтване на земеделските язовири и престъпни деяния по унищожаването на националната напоителна система“. Той даде пример с Пловдивска област, където преди десет години са изрязани всички помпени станции и тръбопроводи. Председателят на БСП, Корнелия Нинова каза, че това е картината на цялото управление – хаос и безхаберие. Тя поиска оставката на правителството. Лидерът на ДПС, Мустафа Карадайъ поиска или премиерът Бойко Борисов да дойде в парламента да опровергае казаното, или да подаде оставка.

Премиерът Борисов свика спешно съвещание на министрите като заяви, че имат план за рехабилитация на язовирите и средства за това. Не става ясно, обаче, защо вече за близо 10 години управление на ГЕРБ по тази важен проблем нищо не е направено.

България наложи вето на започването на преговорите на Република Северна Македония за членство

в ЕС. Въпреки засилените разговори с посредничеството на Германия до компромис не се стигна. Премиерът Зоран Заев посети София, но не се стигна до сближаване на позициите на двете страни. Оценката на исторически събития и факти и липсата на напредък по изпълнението на Договора за добросъседство се оказаха основния препъникач. Българското правителство заяви, че България приема настоящите реалности и правото на самоопределение на македонците, но призова за прекратяване на „езика на омразата“ към България и признаване от Северна Македония на редица факти от българската история, които Македония счита за част от нейната история.

Отношенията между Македония и България са сложни от близо 20 години. Особено силно влошаване на отношенията настъпи по време на управлението на Никола Груевски, когато езикът на омразата към България бе най-силен и то на най-високо правителствено ниво. Зоран Заев е първият премиер на Македония след Любчо Георгиевски, който в действителност прави усилия за подобряване на отношенията между двете страни, въпреки риска да си навлече гнева на своите опоненти.

В интервю за българската агенция БГНЕС Зоран Заев направи редица признания, като си позволи да каже, че видния революционер Гоце Делчев е общ национален герой – македонец и българин, който се е борил за свободата на Македония и Одринска Тракия. Заев заяви, че българите и македонците са два братски народа, които имат обща история, а това което ги разделя все още е наследството на Югославия и е време тази „Желязна завеса“ най-сетне да рухне. Тази позиция на Заев следва да бъде оценена по достойнство, като думите му срещнаха остра реакция сред опозицията и македонското обществено мнение. Заев бе обявен от някои среди в Северна Македония за предател и бе призован да си подаде оставката.

Все още е възможен компромис между двете страни с постигането на анекс към Договора за добросъседство или с обща декларация между двете правителства. Позицията на България остава не добре разбрана в ЕС. Това се дължи и на факта, че България бе особено активна по темата за членството на Албания и Северна Македония в ЕС, като страната положи големи усилия по време на българското председателство на Съвета на ЕС през 2018 г.

Позицията на българското правителство бе подкрепена с известни нюанси от всички парламентарни партии с изключение на ДПС, което окачестви вето на България като грешка. БСП подкрепи решението на кабинета, но заяви, че то не е положило усилия да разясни по-добре българската позиция в Европа и по този начин рискува да доведе до изпадането на страната в изолация.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ претърпя сериозно поражение с проекта си за конституция като успя да събере едва 111 гласа при гласуването за свикване на Велико народно събрание. Парламентарната група на партията демонстрира хаотични и непоследователни законодателни решения, които често се сблъскват с президентското вето. Народното събрание все по-трудно събира кворум, след бойкота от страна на БСП и ДПС и растящите случаи на заразени с коронавирус депутати. Това наложи промяна в правилника за работа на парламента, който дава възможност депутати да участват дистанционно на заседанията. От лявата опозиция заявиха, че това противоречи на конституцията и че ще сезират Конституционния съд. От БСП посочиха, че на практика парламента работи без кворум, а това ще доведе до нелегитимност на актовете, които приема. От ГЕРБ окачествиха поведението на БСП и ДПС като безотговорно в ситуация на усложнена обстановка в страната и отхвърлиха обвиненията за липса на ясен план за справяне с кризата.

БСП остро разкритикува държавния бюджет за следващата година, като обяви, че той няма ясни цели за излизане от кризата. Социалистите предложиха алтернативен бюджет, като отново се обявиха за смяна на данъчния модел и преминаване към прогресивно подоходно облагане. От БСП обявиха бюджета за предизборен, който хвърля страната в дългова спирала. Основната критика бе насочена към липсата на адекватни мерки, с които да се компенсира бизнеса и най-засегнатите сектори от икономиката – ресторантьорство, хотелиерство, туризъм, транспорт, малък и семеен бизнес.

От БСП обвиниха правителството в хаотични мерки за справяне с пандемията като посочиха, че летните месеци са били пропиленни от кабинета, така че системата да бъде подготвена да издържи на очакваната втора вълна през есента и зимата. Лидерът на БСП, Корнелия Нинова заяви, че лична отговорност за това носи премиерът Борисов. Според БСП е необходимо да се премине към масово тестване на населението. От партията призоваха да бъде обсъдена законодателна промяна, с която да се задържат младите лекари в страната. Тези,

чието обучение се покрива от държавата по време на тяхното следване, да сключват договори, че ще работят поне 5 години в страната или ако решат да работят в чужбина да платят целия курс на обучението си. Депутати-лекари от БСП се включиха като доброволци в някои болници в провинцията, където не достигат кадри.

ВМРО се включи активно в споровете с Република Северна Македония, което допълнително обтегна и без това изострените отношения между двете страни. Предизборната обстановка в България прави още по-неотстъпчиви националистите, което затруднява намирането на работещ компромис, който да удовлетвори и двете страни. Зам. председателят на ВМРО и евродепутат, Ангел Джамбазки се замеси в скандал, който достигна и до Европейския парламент. По време на протест пред централата на партията от един от прозорците на сградата, Джамбазки започна да полива с вода от пожарникарски маркуч протестиращите и да ги замеря със запалени бомбички и пиратки, което можеше да доведе до инцидент. Лидерът на АБВ, Румен Петков сезира прокуратурата за действията на Джамбазки с искане за започване на наказателно преследване и снемане на имунитета му като представител в Европейския парламент. Джамбазки определи действията си като самоотбрана.

ДПС остро разкритикува бюджета, предложен от управляващите, като от партията заявиха, че липсват буфери като отговор на кризата. Освен това, от движението са на мнение, че липсват адекватни мерки за стимулиране и компенсации на бизнеса.

Младежката организация на ДПС проведе онлайн отчетно-изборна конференция, която избра нов председател. Досегашният председател на младежката организация – евродепутатът Илхан Кючук, няма право на нов мандат, след като два последователни мандата заемаше поста. Кючук заяви, че МДПС е най-голямата младежка организация в Европа, която е доказала значимата си роля в развитието на партията и нейното обновяване. Очаква се скоро да се насрочи национална конференция на партията, която да избере нов лидер. Вероятно

досегашният председател на партията, Мустафа Карадайъ ще бъде преизбран на поста.

От Демократична България дадоха заявка за създаване на широка коалиция на извънпарламентарните политически сили като алтернатива на управлението. Лидерът на ДСБ, ген. Атанас Атанасов посочи, че се водят разговори за коалиция между Демократична България, партията на Слави Трифонов „Има такъв народ“ и Изправи се.БГ на Мая Манолова. Към тази инициатива ще

участват и организаторите на протестите от т.нар. Отровно трио, които вече започнаха обиколки в страната, за да създават структури. Атанасов посочи, че подобно обединение е възможно по подобие на СДС в началото на прехода, което беше коалиция от разнородни по идеологическата си същност партии. Това, което може да обедини тези сили, според Атанасов, е промяна на модела на управление и връщане на страната към истинския парламентаризъм, какъвто по думите му в момента не е налице.

3

ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ

През ноември Центърът за изследване на демокрацията представи изследване на обществените нагласи към демокрацията в страната. Основният извод от изследването е, че демократичните норми и принципи все още не намират широка подкрепа в обществото, тъй като повечето българи биха предпочели модел на управление със силен лидер (твърда ръка), който да не бъде възпрепятстван от избори и парламент, отколкото либерално-демократична система. Това е особено силно изразено сред по-възрастното население. Подкрепящите либералната демокрация са най-вече сред по-младите на възраст между 18 и 45 години и по-образованите граждани.

Тези нагласи се засилват и заради пандемията. Проучване на изследователски център Тренд, проведено през ноември, показва, че се увеличава дялът на хората, които смятат, че коронавируса е създаден изкуствено – 52% са на това мнение, докато през юни 43% са смятали така. Нарастват дялът на хората, които вярват в конспиративни теории за разпространението на коронавируса. 33% са на мнение, че ваксина вече има, но се крие, за да се качи цената ѝ в интерес на фармацевтичните компании. 17% споделят мнението, че вирусът не съществува.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

България навлезе в тежка фаза на пандемията. Противоречивите и закъснели мерки на правителството са основна причина за високите нива на заразяване и смъртност в страната. Дългогодишните дефицити в здравната система, свързани главно с недостига на медици и ниски заплати в сферата на здравеопазването, стават все по-видими. Причините за колапса на системата са липсата на адекватни реформи през последните 10 години, които трябваше да доведат до качествена промяна в сферата на здравните грижи. Въпреки, че всяка година се увеличава бюджетът на здравната каса, голяма част от средствата се насочват към скъпо струващи клинични пътеки, докато доболничната и спешната помощ остават на заден план.

Ситуацията в страната през зимата ще се усложни с наслагването на три кризи – здравна, икономическа и политическа. Не са изключени нови вълни на социални протести, което в навечерието на изборите още повече ще изостри политическата ситуация в страната. Поляризацията в обществото и сред политическите партии става все по-силна. Опозицията продължава да бойкотира заседанията на парламента, което може да блокира трайно неговата дейност и така да се стигне до тежка парламентарна криза. Политическият елит, като цяло, показва по-скоро конюнктурно предизборно мислене, отколкото държавнически подход и единение в търсене на решения за излизане от кризата.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.

karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<http://www.fes-bulgaria.org>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<http://www.fes-bulgaria.org>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Ноември 2020, брой 9

България навлезе в тежка фаза на пандемията. Противоречивите и закъснели мерки на правителството са основна причина за високите нива на заразяване и смъртност в страната.

Ситуацията в държавата през зимата ще се усложни с наслагването на три кризи – здравна, икономическа и политическа. Не са изключени нови вълни на социални протести, което в навечерието на изборите още повече ще изостри политическата ситуация в страната.

Политическият елит като цяло показва по-скоро конюнктурно предизборно мислене, отколкото държавнически подход и единение в търсене на решения за излизане от кризата.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<http://www.fes-bulgaria.org>